

Ivan Majnarić

PRILOG DISKUSIJI O GENEALOŠKOJ SVEZI OMIŠKIH I UGARSKIH KAČIĆA

Ivan Majnarić
Leksikografski zavod Miroslav Krleža
Zagreb

UDK 929.52"04/14"
Prethodno priopćenje
Primljeno: 18.4.2008.
Prihvaćeno: 21.5.2008.

Autor raspravlja o mogućoj genealoškoj svezi plemićkih rodova omiških i ugarskih Kačića. Pritom se pretpostavlja da je za tu svezu posebice bio bitan sukob ugarskoga i hrvatskoga kralja Emerika i njegova brata hercega Andrije, odnosno ukazuje se na moguć poseban odnos Andrije i Kačića.

Ključne riječi: srednji vijek, politička povijest, Kačići, ugarski i hrvatski kralj Emerik, herceg Andrija, genealogija

U ovom prilogu iznosi se nekoliko ideja o značaju sukoba ugarskoga i hrvatskoga kralja Emerika i njegova brata hercega Andrije za povijest omiških Kačića, odnosno za mogućnost njihove genealoške povezanosti s ugarskim Kačićima. Glavna hipoteza glasi da je uloga omiških Kačića u sukobima najposlije dovela do preseljenja pojedinih njihovih pripadnika, za Andrijina kraljevanja, u Ugarsku, gdje su formirali zasebni rod. Naime, osnovna dvojba s obzirom na pitanje o svezi nadinskih, omiških i ugarskih Kačića odnosi se na problem je li riječ o jedinstvenom rodu ili više nepovezanih rodova.¹

¹ Usputno valja spomenuti da bi razrješivanje toga problema moglo ovisiti o shvaćanju etimološkoga značenja prezimena Kačić. Naime, grbove pojedinih ogranaka primorskih Kačića u XVII. stoljeću krasio je prikaz zmije (usp. Tatijana Garelić, *Grbovi i rodoslovi Makarske i Makarskog primorja* (katalog izložbe), Makarska 1996., str. 45–51, 69–71, 74, 79–82). Krije li se, međutim, zmija u etimologiji termina Kačić, danas se ne može jednoznačno utvrditi (usp. Petar Šimunović, *Hrvatska prezimena*, Zagreb 2006³, passim). Pritom je možda svrsishodno razmišljanje da termin Kačić nije toliko rasprostranjen koliko bi se moglo očekivati u slučaju da se u njegovu značenju doista krije zmija. No, geografska (teritorijalna) rasprostranjenost rodovske/obiteljske oznake Kačić može se upotrijebiti u drugačijoj argumentaciji. Upravo na temelju malene rasprostranjenosti tog termina u XII. i XIII. stoljeću može se pomišljati na neku svezu pripadnika Kačića. Termin Kačić uz to je slavenskoga podrijetla, na temelju čega se zaključuje da Kačići u Ugarskoj nisu mađarskoga podrijetla.

Pripadnici Kačića u Ugarskoj pojavljuju se potkraj prvoga desetljeća XIII. stoljeća, kada su u vrelima zabilježeni braća Mihovil i Šimun. Mihovil se spominje 1209. – 1212. kao erdeljski vojvoda,² Šimun na istoj dužnosti 1215., a tada su dobili i velike posjede u istočnom dijelu Kološke županije.³ Obojica su bili i hrvatski banovi, Mihovil 1212.,⁴ Šimun u nekom razdoblju između 1213. i 1228.⁵ Šimun je zabilježen i kao jedan od organizatora ubojstva kraljice Getrude, a imao je posjede Széplak i Gyeke u Erdelju, Rátka i Kún-Taplócza u Gömörü⁶ te neke u Nitri.⁷

U historiografiji nije pouzdano utvrđeno odakle potječu ugarski Kačići, a nije se razmatrala ni moguća sveza ugarskih i hrvatskih Kačića. Dapače, u hrvatskoj historiografiji samo se usputno upućivalo na moguću genealošku svezu nadinskih i omiških Kačića. Među prvima je na nju upozorio Vjekoslav Klaić držeći da je vjerojatno kralj Petar Krešimir IV., nakon ovladavanja dijelom nekadanje oblasti Neretve,

² Usp. Imre Szentpétery, *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikái jegyzéke*, sv. 1 (dalje: RA, I), Budapest 1923., regest br. 241, 243–244, 246–248, 253–255, 258–262, 269–270.

³ Usp. László Makkai, *History of Transylvania*, sv. 1, Boulder 2001., str. 410–411 (<http://mek.niif.hu/03400/03407/html/>; pristupljeno 15. III. 2008), gdje se isto tako spominje da su Kačići iz Gornje Ugarske.

⁴ Usp. RA, I, br. 272–274.

⁵ Usp. Georgius Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, 2. Budae 1829., str. 129–133 (usp. CD, 3, dok. 4, str. 458–459) *Hac igitur circumspectione praemoniti, praesentium, ac posterorum notitiae duximus declarandum, quod cum Simon banus, frater Michaëlis Bani, nouo et inaudito genere iniquitatis, et nequitiae adinventionibus detestabilibus, crudeliter et enormiter armatus, vna cum suis complicibus, viris sanguinum et dolosis, ad dedecus et opprobrium coronae regiae conspirantibus, mortis bonae memoriae Gertrudis, dominae reginae, carissimae coniugis nostrae, particeps exstitisset; habito communi filiorum et Episcoporum, nec non omnium baronum nostrorum consilio, vniuersas eiusdem possessiones decreuimus fore confiscandas, et ad manus regias merito et legitime deuoluendas. De quibus quamdam ipsius possessionem, nomine Széplak, vltra siluas constitutam, cum omnibus villis et praediis, libertinis, seruis, ancillis, nec non et aliis ad eandem pertinentibus, certis metis et terminis vndique distinctam, dilecto et fideli nostro Dionysio, filio Dionysii, magistro tauernicorum nostrorum, ob indeciduae fidelitatis suae constantiam, quam nobis loco et tempore indesinenter et excellenter exhibuit, iure haereditario contulimus possidendam ... Cuius prima meta incipit ... a dextra vero remanet terra Simonis Bani ... et continuatur terrae Comitum Bani ... Contulimus etiam supra dicto Dionysio Magistro quamdam villam Simonis Bani parum remotam, nomine Gyeku ... Datum per manus Magistri Bulsu, aulae regiae Cancellarii, et Geuriensis Praepositi, anno dominicae incarnationis millesimo ducesimo, vigesimo octauo. Naime, obojica se spominju u ispravi iz 1228. u kojoj je navedeno da je Šimun 1213. sudjelovao u ubojstvu kraljice Getrude, zbog čega su mu zaplijenjeni svi posjedi, a 1228. dva od tih posjeda, Széplak i Gyeke, darovani su taverniku Dionizu. Prema toj ispravi nije jasno je li Šimun bio ban 1228. ili nekad prije te godine. Sudeći prema primjeru brata, koji je najprije bio transilvanski vojvoda, a tek potom ban, može se pomišljati da je na isti način upravne dužnosti obavljao i Šimun. Valja spomenuti da se u ispravi iz 1270. Šimun spominje i kao zet bana Banka (usp. Gusztáv Wenzel, *Codex diplomaticus Arpadianus continuatus* /dalje: CDA/, sv. 8, Pest 1870., dok. 176, str. 259–262, ... *Et prescripte mete concludunt inter se quinque villas, duas scilicet Lonya vocatas, quas Bankbanus precio compararat, et cum filia sua Simoni genero suo donauerat, qui Simon in infidelitate et absque heredum solacio decessit ...*).*

⁶ Također usp. János Karácsonyi, *A magyar nemzetség a XIV. század közepéig*, Budapest 1995.², 719–733; Pál Engel i Ferenc Makk, *Korai magyar történeti lexikon* (9–14. század), Budapest 1994., 312; Pál Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, sv. 1–2, Budapest 1996.

⁷ Usp. CDA, VII, dok. 273, str. 384–385; ... *quod terra Buchk, quam Simone condam Bano notam infidelitatis incurrente ...*

onamo preselio dio Kačića kako bi učvrstili vlast Hrvatske Kraljevine.⁸ Od ostalih mišljenja valja izdvojiti ono Mihe Barade, koji je usputno spomenuo da su se Kačići iz zadarskoga zaleđa raselili po Hrvatskoj od Gvozda do Neretve,⁹ te ono Stjepana Antoljaka, koji podrazumijeva da je u slučaju Kačića s kraja XI. koji se nalaze u okolici Zadra i omiških Kačića riječ o istom rodu.¹⁰ U novije doba nastalo je više radova koji su se bavili omiškim Kačićima, no pritom se u njima nisu istraživala pitanja njihove sveze s drugim granama.¹¹ Samo je Tomislav Raukar upozorio da bi se na genealošku svezu nadinskih i omiških Kačića moglo pomišljati, odnosno da su omiški Kačići postali izdvajanjem pojedinih pripadnika od roda u Lučkoj županiji.¹² Na drugom mjestu upozorilo se na nejasnu mogućnost izravne potvrde Raukarove tvrdnje.¹³ Naime, moguće je da je Hodimir Kačić, svjedok potvrde crkve sv. Petra u Bubnjanima samostanu sv. Kuzme i Damjana 1207.,¹⁴ istovjetan posredno spomenutom Hodimiru, ocu omiškoga kneza Nikole, iz 1238.¹⁵

Ovim se prilogom neka pitanja o genealoškoj svezi nastoje dalje problematizirati. U nastavku će se iznesena hipoteza potanko argumentirati, a na samom početku, zbog jasnijega razumijevanja konteksta, potrebno je upozoriti na najvažnije od već prije iznesenih zaključaka o omiškim Kačićima u drugoj polovici XII. stoljeća¹⁶ te potom njihov položaj povezati sa sukobima kralja Emerika i njegova brata Andrije.

---

⁸ Vjekoslav Klaić, Hrvatska plemena od XII. do XVI. stoljeća, *Rad JAZU*, knj. 130, Zagreb 1897., str. 1–34, ovdje str. 19–20. Potanja analiza tih zaključaka prelazi okvire rada. Valja samo upozoriti da su oni historiografski prijeporni.

⁹ Miho Barada, Postanak hrvatskog plemstva, *Časopis za hrvatsku povijest*, sv. 1, br. 3, Zagreb 1943., str. 193–218, ovdje str. 211.

¹⁰ Stjepan Antoljak, *Pacta ili Concordia od 1102. godine*, Zagreb 1980., str. 176–177.

¹¹ Sima Ćirković, Narod Kačića Jovana Kinama, *Zbornik radova Vizantološkog instituta*, sv. 32, Beograd 1993., str. 19–34; Mladen Ančić, Od vladarske *curtis* do gradskoga kotara. Bijaći i crkva sv. Marte od početka 9. do početka 13. stoljeća, *Starohrvatska prosvjeta*, ser. 3, sv. 26, Split 2004., str. 189–236; Ivan Majnarić, Prilog poznavanju roda Kačića u drugoj polovici XII. stoljeća, *Biobibliographica*, sv. 2, Zagreb 2004., str. 7–37; Isti, Kačići, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 6, Zagreb 2005., str. 699–707; Mladen Ančić, Srednjovjekovni Omiš, u: *Omiš i Poljica*, Zagreb 2006., str. 47–64; o nadinskim, pak, Kačićima usp. Ivan Majnarić, Plemićka obitelj Kučića – prilog poznavanju roda nadinskih Kačića krajem XIV. i tijekom prve polovice XV. stoljeća, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 23, Zagreb 2005., str. 25–46; Isti, Plemićka obitelj Radinića, ogranak nadinskih Kačića, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 24, Zagreb 2006., str. 1–23. Za detaljni pregled historiografskih radova o Kačićima usp. Majnarić, Prilog poznavanju, str. 8–11.

¹² Usp. Tomislav Raukar, *Seljak i plemić hrvatskog srednjovjekovlja*, Zagreb 2002., str. 37–41.

¹³ Majnarić, Kačići, str. 700.

¹⁴ Tadija Smičiklas, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* (dalje: CD), sv. 3, Zagreb 1905., dok. 58, str. 64; dok. 59, str. 67.

¹⁵ CD, 4, Zagreb 1906., dok. 55, str. 62. Nikola je prvi put zabilježen u miru Kačića s Dubrovčanima 1235. (CD, 3, dok. 377, str. 434).

¹⁶ Majnarić, Prilog poznavanju, str. 7–37.

* * *

U drugoj polovici XII. stoljeća, kako se zaključuje na temelju kronike Ivana Kinama, omiški Kačići imali su istaknut društveni položaj.¹⁷ Taj se položaj jasnije ocrtao za bizantske uprave na istočnojadranskoj obali 1167. – 1181., kada je knez Nikola Kačić u upravnoj organizaciji uživao položaj vjerojatno sukladan onom trogirskoga ili splitskoga kneza. Brečko, sljedeći zabilježeni pripadnik roda Kačića na čelu omiškoga kneštva, ali i knez otoka (Hvara i Brača), priznavao je vlast kralja Bele III.¹⁸ Kraljevska vlast nad kneštvom nadalje se, s više ili manje uspjeha, trajnije održala, a do dvadesetih godina XIII. stoljeća kao kneževi su poznati Sebena, Miroslav i Malduč, koji su nakon obnove kraljevske vlasti očito zadržali svoj prijašnji posebni položaj.

Prema dostupnim podatcima, čini se da su se predstavnici roda na čelu kneštva izmjenjivali prema svojevrsnu senioratskom pravu,¹⁹ po kojem je nositelj kneževske časti bio najodličniji. Taj bi svakako bio omiški knez, a pritom nije u potpunosti jasan odnos između časti omiškoga kneza i kneza otoka. Naime, ta se dva naslova u vrelima ne spominju istodobno, ali nije isključeno da ih je, kako to drži Mladen Ančić,²⁰ nosila ista osoba. U obzir valja uzeti da je Omiš bio središte roda i po njemu je kneštvo nosilo ime, prostor pod dominacijom kneštva obuhvaćao je krug velikih srednjodalmatinskih otoka, a kneževski naslov nosili su isključivo Kačići, pa je moguće da je naslov kneza otoka bio hijerarhijski nešto niži od onoga omiškoga kneza. U svakom slučaju, *Povaljska listina* detaljnije svjedoči o društvenom uređenju kneštva,²¹ odnosno kako je upozorio Ančić, uz kneza su područjem upravljali župani i suci.²² Kao kneževi dijela Hrvatske Kraljevine, Kačići su stoga najvjerojatnije imali i određen značaj u sukobima kralja i hercega.

Tim je sukobima u hrvatskoj historiografiji posvećena razmjerno velika pozornost te se o njihovu tijeku neće potanje govoriti.²³ Sukob braće vjerojatno treba promatrati

---

¹⁷ Usp. Ćirković, *Narod Kačića*, str. 19–24.

¹⁸ Majnarić, *Prilog poznavanju*, str. 18–29.

¹⁹ V. Klaić, *Hrvatska plemena*, str. 20; usp. Nada Klaić, *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*, Zagreb 1976., str. 491–500.

²⁰ Ančić, *Srednjovjekovni Omiš*, str. 50.

²¹ O njoj ponajprije usp. *Brački zbornik*, sv. 15, Supetar 1987., a zatim Ivan Ostojić, *Benediktinska opatija u Povoljima na otoku Braču*, Split 1934., str. 22–66; Petar Šimunović, *Povaljska listina i povaljski prag 1184 – 1984*, g. u: *Brač u ranom srednjem vijeku*, Split – Povlja 1984., str. 21–30.

²² Ančić, *Srednjovjekovni Omiš*, str. 50.

²³ Usp. Vjekoslav Klaić, *O hercegu Andriji (1197 – 1204.)*, *Rad JAZU*, knj. 136, Zagreb 1898., str. 200–222; Isti, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetaka XIX. stoljeća*, Zagreb 1974., str. 211–215 i dalje; Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata za kraljeva iz doma Arpadovića*, Zagreb 1944., str. 157–167, 178–179, 186–190; Zoltan J. Kosztolnyik, *Hungary in the Thirteenth Century*, New York 1996., str. 5–34. U novije doba vrijedno razmišljanje o kontekstu sukoba izneseno je u: Mladen Ančić, *Bilinopoljska abjuracija u suvremenom europskom kontekstu*, *Prilozi instituta za istoriju u Sarajevu*, sv. 32, Sarajevo 2003., str. 17–38, ovdje str. 26–27.

s obzirom na pitanje prava nasljeđivanja kraljevske krune prema načelu seniorata ili primogeniture, odnosno zauzimanja što boljih pozicija u određivanju budućega vladara u danom trenutku. Može se pretpostavljati da je Andrija upravo zato i nastojao dobiti hrvatsko herceštvo. S obzirom na to da je u etapi sukoba tijekom 1197. Andrija postigao zacrtane ciljeve i nakon primirja s bratom postao herceg, može se zaključiti da je uživao zavidnu podršku ugarskoga i vjerojatno hrvatskoga plemstva.²⁴ O tome svjedoči i arhiđakon Toma, koji spominje malenu potporu koju je uživao Emerik te da su svi velikaši kraljevine i gotovo cijela ugarska vojska protuzakonito podržali hercega.²⁵ Kako svjedoče vrele, na području dodijeljenoga mu herceštva imitirao je kraljevsku vlast, oslovljavao se *Dei gracia* te, čini se, u potpunosti izgradio samostalan autoritet,²⁶ a time nedvojbeno uživao i potporu hrvatskoga plemstva. Posredno to potvrđuje i činjenica da je uz pratnju putovao Hrvatskom i Dalmacijom, čime je nedvojbeno svojom prisutnošću osnažio vlast. Upravo u tom kontekstu, s obzirom na spomenuti značajan položaj Omiškoga kneštva u drugoj polovici XII. stoljeća, potrebno je pretpostavljati da je kneštvo u Andrijinu herceštvu imalo posebnu ulogu.

Može se pretpostaviti, ako se izuzmu iskrene nakane za mirom i rješenjem prijepora, da je dodjelom herceštva Andriji Emerik pokušao dobiti na vremenu, no istodobno se doveo u pat-poziciju. Andrija je, naprotiv, proširio mogućnost daljnjega djelovanja, povezoao se s vanjskim saveznicima te autoritet proširio na Hrvatskoj susjedna područja. Tako se pod Andrijinom vlašću našao Hum, a Andrija je ušao u savezništvo s grofovima Andechs-Meranskima potvrdivši ga ženidbom s Getrudom, te je igrao aktivnu ulogu u sukobu braće Nemanjića, Stevana i Vukana. Iz odnosa pape Inocenta III. tijekom 1198. prema sukobu braće ipak se jasno očituje značaj činjenice da je Emerik bio zakoniti kralj.²⁷ Osim što je Andriju pozivao na izvrša-

---

²⁴ Može li se podrška koju je uživao Andrija tražiti u dubljim društvenim poremećajima u Ugarskoj i Hrvatskoj, u mogućoj drukčijoj Emerikovoj političkoj orijentaciji od dotadašnje, nije u potpunosti jasno te taj problem iščekuje detaljno istraživanje. Za ovaj prilog to nije od presudnoga značaja, odnosno dovoljna je spoznaja da je Andrija podršku plemstva doista uživao. Valja ipak primijetiti da je do dubljih društvenih promjena došlo za Andrijina kraljevanja, a ne za Emerikova, o čemu će se poslije potanko govoriti (usp. Pál Engel, *The Realm of St. Stephen. A History of Medieval Hungary, 895–1526*, London – New York 2001., str. 91–93). Možda se razlog mogućega nezadovoljstva ugarskoga plemstva ipak može tražiti u sve većem broju stranaca ili njihovim pravima u kraljevini.

²⁵ Uz potreban oprez zbog mogućega Tomina sažimanja više događaja u jedan, usp. *Thomae Archidiaconi, Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum* (dalje: HS), ur. Olja Perić i Mirjana Matijević Sokol, Split 2003., str. 124–125. Za kritiku Tomina shvaćanja tih događaja s obzirom na njegovu percepciju kraljevske vlasti usp., pak, Mladen Ančić, Slika kraljevske vlasti u djelu Tome Arhiđakona, u: *Toma Arhiđakon i njegovo doba*, Split 2004., str. 77–91, ovdje str. 80–82, 84–85.

²⁶ Potvrda tom vidljiva je iz isprava: CD, 2, dok. 277, str. 293–294; dok. 279, str. 296–297; dok. 287, str. 307; dok. 289, str. 308–309; dok. 326, str. 353–354; dok. 328, str. 355–356; dok. 330, str. 357–358; CD, 3, dok. 7, str. 6; dok. 14, str. 17–18; dok. 27, str. 32; usp. i HS, str. 124–125.

²⁷ O papinskom viđenju stanja na prostoru istočnojadranske obale i njezina širega zaleđa te udjelu Inocenta III. u tamošnjim zbivanjima, potanje se govorilo na drugim mjestima. Za širi uvid usp. Ivan Majnarić, *Papinski legati na istočnojadranskoj obali (1159. – 1204.)* (magistarski rad), Zagreb 2007., str.

vanje preuzete obveze odlaska na križarsku vojnu, upravo je njega, pod prijetnjom ekskomunikacije, opomenuo da ne napada brata, a potom mu uputio i jasnu poruku o odnosu duhovne i svjetovne vlasti na primjeru slučajeva potvrde zadarskoga i, čini se, splitskoga nadbiskupa.²⁸

Usputno valja napomenuti da su papina nastojanja, analogijom teorije dvaju mačeva, bila usmjerena k upozorenju ili opominjanju nositelja svjetovnoga mača o ispravnosti njegove uporabe. Naime, svjetovni mač trebao se upotrijebiti na zaštitu duhovnoga, pa je svaka zlouporaba ili nedovoljna agilnost, najčešće vodila k papinom podsjećanju vladara na obveze. U tom kontekstu treba promatrati i papino posredovanje u sukobu Emerika i Andrije te svojevrstu potporu kralju. Upravo pritom je bitnu ulogu imalo i papino nastojanje da herceg Andrija ispuni obvezu križarske vojne, a kralj Emerik stoji na raspolaganju kao vrhovni svjetovni vladar s obzirom na ostale moguće potrebe.

Nadalje, tijekom 1199. u sukob braće uključeni su i vladari u svojevrstnom satelitskom odnosu prema ugarskom kralju, spomenuta braća Nemanjići te bosanski ban Kulin.

Vukan, vladar Duklje, pristao je uz kralja Emerika, a njegov brat raški veliki župan Stevan vjerojatno je održavao neke kontakte s Andrijom, kao što je to činio i s bugarskim carem Kalojanom nekoliko godina poslije u izmijenjenim političkim okolnostima. O poziciji bana Kulina donekle svjedoči denuncijacija protiv njega koju je papi podnio Vukan.²⁹ Naime, osim što si je Vukan tim činom nastojao otvoriti prostor za daljnje djelovanje, moguće je da je, s obzirom na odnos s Emerikom, pokušao stvoriti i određeni diplomatski pritisak na Kulina u pitanju priklanjanja sukobljenim stranama. Je li to urodilo plodom, nije poznato, no znakovito je da se u kontekstu vojnih sukoba s Andrijom ili Stevanom Nemanjićem i Bugarima bilo kakav Emerikov pohod protiv Kulina nije zbio.

Nakon novoga otvorenoga sukoba Andrije i Emerika u drugoj polovici 1199., situacija se okrenula u korist posljednjega. Andrija se sklonio kod austrijskoga vojvode Leopolda VI. Babenberga, a papa, radi izmirenja braće, na legaciju u Ugarsku uputio Grgura de Crescentija, kardinala đakona sv. Marije u Aquiru, koji je 1200. mir i postigao.³⁰ Andrija je i dalje zadržao herceški naslov, no čini se da od tada pa do

---

141–174, 180–184; te u sažetijem obliku u radu Papinstvo i Dukljansko–barska (nad)biskupija u drugoj polovici XII. stoljeća, pisanom obliku izlaganja održanoga na znanstvenom skupu "Hrvatsko–crnogorski dodiri: identitet povijesne i kulturne baštine Crnogorskog primorja" (u tisku).

²⁸ CD, 2, dok. 272, str. 288–289; dok. 282, str. 301–302; dok. 287, str. 307; usp. V. Klaić, O hercegu Andriji, str. 209–211.

²⁹ *Die Register Innocenz' III.*, sv. 2 (2. Pontifikatsjahr, 1199/1200. Texte), ur. Othmar Hageneder, Werner Maleczek, Alfred A. Strnad, Rom – Wien 1979., dok. 167 (176), str. 322–325.

³⁰ O Grguru de Crescentiju također usp. Majnarić, *Papinski legati*, str. 175, 177 i literaturu navedenu ondje.

zatočenja u Knegincu, vjerojatno u drugoj polovici 1203., nije vodio aktivnu politiku kao prije. S druge strane, Emerik se tijekom razdoblja 1202. – 1203. sukobio s bugarskim carem Kalojanom i velikim županom Stevanom,³¹ a tijekom ljeta 1203. vojno je pomagao i češkoga princa Otakara I. Přemysla kao pretendenta u borbi za njemačko prijestolje.³²

Može se zaključiti da je Andrija nakon imenovanja za hercega u potpunosti upravljao Hrvatskom i Slavonijom³³ te proširio vlast na Hum. Pritom mu je njegovo herceštvo postalo zalag za daljnji nastup u osiguranju prava nasljeđa na prijestolje. Nakon što je to pravo uspješno ostvario, njegovo je kraljevanje ponajviše obilježilo društveno previranje, čemu će se u nastavku priloga ukratko posvetiti pozornost.

U usporedbi s prijašnjim razdobljem, Andrija je započeo s bezuvjetnim darivanjima zemlje iznimno velikoga opsega, koja su uključivala, što do tada nije bila praksa, i darivanje sela kastrenza i udvornika.³⁴ Takva darivanja vodila su k podjeli unutar plemstva te razaranju dotadašnjega društvenoga i vojnoga sustava, a općenito se smatra da je Andrija pritom za cilj imao stvaranje svojevrsnoga sloja vitezova, odnosno novoga vojnoga sustava. U svakom slučaju, društvena klima pogodovala je izdvajanju sloja tzv. baruna, nositelja najviših upravnih službi kraljevine. Njih je imenovao kralj, služba im je bila doživotna i pripadali su istaknutim rodovima. Istodobno, u prvom desetljeću Andrijina kraljevanja u Ugarskoj je sve veći bio utjecaj stranaca, posebice Nijemaca, koji je personificirala kraljica Getruda, što je izazivalo nezadovoljstvo ugarskoga plemstva.³⁵ Upravo tada zabilježeni su u Ugarskoj i prvi Kačići.

Sukladno svemu do sada rečenom, nameće se nekoliko ideja o rodu Kačića u Ugarskoj. Naime, zbog istovjetnosti rodovskoga imena, može se pomišljati na genealošku svezu omiških i ugarskih Kačića, a u prilog tom razmišljanju idu sljedeće tvrdnje.

---

³¹ O tom sukobu usp. James R. Sweeney, *Innocent III, Hungary and the Bulgarian Coronation: A Study in Medieval Papal Diplomacy*, *Church History*, sv. 42, br. 3, Chicago 1972., str. 320–334, ovdje str. 321–323; Dietmar Hintner, *Die Ungarn und das byzantinische Christentum der Bulgaren im Spiegel der Register Papst Innocenz' III.*, Leipzig 1976., str. 95–97; usp. Lujo Margetić, Neka pitanja Abjuracije iz 1203. godine, u: *Fenomen "Krstjani" u srednjovjekovnoj Bosni i Humu* (zbornik radova), Sarajevo – Zagreb 2005., str. 27–103, ovdje str. 33–37.

³² Usp. Kosztolnyik, *Hungary*, str. 28.

³³ Možda se u tom kontekstu, uz zauzetost sukobima s Kalojanom, može promatrati izostanak izražene reakcije Emerikove na križarsko osvajanje Zadra.

³⁴ Proces je poznat i pod nazivom *nove institutiones*.

³⁵ O svemu usp. Engel, *The Realm of St. Stephen*, str. 49–98, napose str. 91–93. O kontekstu ubojstva kraljice Getrude, ali i o ugarskim kraljicama za Arpadovića i Anžuvina uopće, usp. János M. Bak, *Roles and Functions of Queens in Árpadian and Angevin Hungary*, u: John Carmi Parsons (ur.), *Medieval Queenship*, Sutton Publishing, Stroud 1994, str. 13–24, ovdje str. 14–16.

Obojica spomenutih ugarskih Kačića bila su visoki upravni službenici, odnosno baruni. Da bi, pak, dobili visoku upravnu službu, morali su nečime zadužiti kralja, odnosno uživati njegovu milost. Može se pomišljati da su pripadali nekom od uglednih rodova/obitelji stranoga podrijetla, no u tom slučaju zanimljiva je činjenica da Kačiće među njima ne spominje Šimun de Keza.³⁶ Vjerojatnije je da su bili Andriji vjerni ljudi, još iz vremena hercegovanja, koji su se mogli i dodatno istaknuti za kraljevih pohoda u Halič. Stoga se banovanja baruna i braće Mihovila i Šimuna potpuno mogu sagledati samo u kontekstu njihova uglednoga podrijetla. To se podrijetlo na kraju XII. stoljeća može povezati samo s omiškim Kačićima, napose s obzirom na istaknuti položaj Omiške kneževine u drugoj polovici tog stoljeća. Na osnovi, pak, toga pretpostavlja se posebni odnos Andrije s Kačićima, odnosno da su upravo pojedini Kačići, kao vjerni domaći plemići, imali bitnu ulogu u Andrijinu upravnom aparatu još za njegova hercegovanja te da su također sudjelovali u sukobima s kraljem Emerikom. Nakon što je Andrija postao kralj, svojevrсни oslonac predstavljali su mu od prije vjerni plemići te ih je darivao posjedima,³⁷ vjerojatno sukladno namjeri utvrđivanja i proširivanja kruga pristaša. Sukladno tome i pojedini Kačići mogli su biti darivani posjedima u Ugarskoj.

Naime, jer se Kačići u Ugarskoj pojavljuju od početka XIII. stoljeća, a naziv Kačić slavenskoga je podrijetla, zaključuje se da su se upravo u to doba doselili u Ugarsku. Na to posredno ukazuje i činjenica da su se u sljedeće tri generacije razgranali na više ogranaka (Zagyvafői, Libercsei, poslije u daljnjem grananju Libercsei Tompoši i Libercsei Radó, Füleki, Ozdini, kálnói Etre, Kecsoi/Berzencei, Hollókői, Salgói, Bejei) od kojih su potekle neke od najuglednijih ugarskih srednjovjekovnih obitelji (npr. od ogranka Libercsei potekle su obitelji Szécsény, Farkaš od Szeszárme i Geréb od Vingárta).³⁸ Naime grananje, među ostalim, svjedoči o tome da kohezivni elementi tih generacija nisu bili dovoljno čvrsti, što bi bilo razumljivo upravo u slučaju da je patrimonij, kao osnovni element kohezije, bio tek u nastanku.

Najposlije, valja uočiti da se osoba s imenom Šimun (Simon) spominje i među omiškim Kačićima. Riječ je o sinu kneza Nikole, koji je u vrelima zabilježen dva puta: s ocem Nikolom i bratom Jakovom 1178. u Splitu, kao "slavenski" svjedok pred bizantskim upraviteljem i njegovim sucem u parnici Dujma Prestancijeva zbog posjeda

---

³⁶ Simon de Kéza, *The Deeds of the Hungarians (Gesta Hungarorum)*, ur. i prev. László Veszprémy and Frank Schaer, Budapest 1999., str. 159–175.

³⁷ Darivanje ili potvrđivanje posjeda Andriji odanih plemića potvrđuje primjer u: CD, 3, dok. 75 (!), str. 91–95, a posredno i onaj u slučaju uzdizanja Varaždina u status slobodnoga kraljevskoga grada (CD, 3, dok. 75, str. 89–91).

³⁸ Usp. Pál Engel, *Középkori magyar genealógia*, u: *Magyar középkori adattár*. (PC CD-ROM). Budapest 2001.

u Perunu³⁹ te 1190. s braćom Borislavom, Bogdanom i ostalim Kačićima pri sklapanju njihova mira s Dubrovčanima.⁴⁰ Je li pritom taj Šimun istovjetan banu ili mu je neki predak, djed ili vjerojatnije stric, ne može se sa sigurnošću utvrditi. No ipak je potrebno priznati da, zbog učestalosti imena Šimun, njegova pojava kod omiških i ugarskih Kačića ne potvrđuje nužno njihovu svezu.

Posrednim razmatranjem u prilogu se iznijela ideja o svezi omiških i ugarskih Kačića te se ukazalo na to da se na tu svezu s pravom smije pomišljati. Istodobno, posredno se naznačila uloga sukoba kralja Emerika i hercega Andrije za položaj hrvatskoga plemstva. Zaključak se prepušta daljnjem historiografskom propitivanju.

---

³⁹ CD, 2, dok. 153, str. 156–158.

⁴⁰ CD, 2, dok. 226, str. 241–242.

Ivan Majnarić

A Contribution to the Discussion Regarding Genealogical Connections between the Kačići (Kacsics) of Hungary and the Kačići of Omiš

Summary

In this paper the author discusses the hypothesis that the Kačići (Kacsics) of Hungary derived from the Kačići of Omiš at the end of the twelfth and the beginning of the thirteenth century. In connection with this, special attention is paid to the confrontations between King Emeric (Imre) of Hungary-Croatia and his brother Duke Andrew of Croatia-Dalmatia (later King Andrew II). The author suggests that there was a connection between Duke Andrew and some members of the Kačić kindred of Omiš, which started during Duke Andrew's control over the Duchy of Croatia and Dalmatia, and which when he became king might have led to the move of some of the Kačići of Omiš to Hungary in his following.

Key words: the Middle Ages, political history, the Kačić kindred, King Emeric of Hungary, Duke Andrew, genealogy.